

УДК: 35.072.2:351.74:32.019.5

DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2025-13-37-47>

**Казаків Геннадій**, докторант кафедри публічного управління і проектного менеджменту ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

**Kazakov Hennadii**, doctoral student of the Department of Public Administration and Project Management of the State Educational Service «University of Educational Management»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2860-9892>

## ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ МУЗИЧНОЇ ТА ЛІТЕРАТУРНОЇ ПРОДУКЦІЇ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

### STATE POLICY ON REGULATION OF THE CIRCULATION OF MUSIC AND LITERARY PRODUCTS IN THE CONTEXT OF NATIONAL SECURITY

**Анотація.** У дослідженні розглянуто різні аспекти державної політики щодо контролю та регулювання обігу музичної та літературної продукції з огляду на їх потенціал впливу на національну безпеку. Зокрема, увага приділена заходам, які вжито з боку уряду з 2014 р. і донині. В цілому, автором відзначено, що уряд здійснює кроки для забезпечення публічного простору від російського наративу. Водночас наголошується, що наявне законодавство має певні недоліки та залишає можливості для подальшого розповсюдження російського продукту в нашій державі.

Відзначається, що тривалий час в Україні спостерігалось засилля російськомовного музичного контенту та створення почуття меншовартості серед українських виконавців. Автор вказує, що після 2014 р., більшість російських виконавців підтримало анексію АР Крим та частини території Донбасу, що обумовило потребу у зменшенні продукції держави-агресора в українському публічному просторі. Проаналізовано закон про квоти на україномовний контент у медіа, який допоміг частково обмежити вплив російської музики. Проте у статті наголошується, що квоти не привели до суттєвих змін на ринку, але стали важливим прецедентом у боротьбі за національну безпеку. Відзначається, що після повномасштабного вторгнення прийняті нормативно-правові акти, які закріпили заборону на публічне виконання музичних творів, що створені виконавцями, які є або були громадянами держави-агресора, що є суттєвим кроком у боротьбі проти російської культурної експансії. Вказано, що незважаючи на загальне позитивне сприйняття закону, в ньому залишаються деякі лазівки, які можуть бути використані для обходу його положень. Проаналізована аналогічна політика уряду і щодо російськомовної літературної продукції, відповідно до яких наразі здійснені заборони до офіційного продажу, але уряд не контролює питання приватних продажів, ввезення приватних багажів з країн ЄС, що призводить до поширення російських книжок, а як результат і фейкової інформації держави-агресора про війну.

Автор констатує, що законодавчі заходи, здійснені Україною, спрямовані на зменшення впливу російської культурної продукції та зміцнення національної безпеки, проте для ефективного захисту культурного простору України від російського інформаційного впливу необхідне подальше вдосконалення механізмів реалізації та контролю законів.

**Ключові слова:** національна безпека, інформаційна війна, державна політика, музичні квоти, реєстр літературної продукції, музичний продукт, літературна продукція.

The study examines various aspects of state policy regarding the control and regulation of musical and literary productions in view of their potential impact on national security. In particular, attention is paid to the measures taken by the government from 2014 to the present. In general, the author noted that the government is taking steps to secure the public space from the Russian narrative. At the same time, it is

emphasized that the existing legislation has certain shortcomings and creates loopholes for the further distribution of Russian products in our country.

It is noted that for a long time in Ukraine, there was a distribution of Russian-language musical content and the creation of a feeling of inferiority among Ukrainian performers. The author points out that after 2014, the majority of Russian performers supported the annexation of Crimea and part of the territory of Donbas, which led to the need to reduce the output of the aggressor state in the Ukrainian public space. The law on quotas for Ukrainian-language content in the media, which helped to partially limit the influence of Russian music, was analyzed. However, the article emphasizes that the quotas did not lead to significant changes in the market but became an important precedent in the struggle for national security. It is noted that after the full-scale invasion, regulations were adopted that established a ban on the public performance of musical works created by performers who are or were citizens of the aggressor state, which is a significant step in the fight against Russian cultural expansion. It is indicated that despite the general positive perception of the law, some loopholes remain in it, which can be used to circumvent its provisions. The relevant policy of the government regarding Russian-language literary products has been analyzed, according to which bans on official sales are currently implemented, but the government does not control the issue of private sales, the import of private luggage from EU countries, which leads to the possible spread of fake information about the war of the aggressor state.

The author comes to the conclusion that the legislative measures adopted by Ukraine are aimed at reducing the influence of Russian cultural products and strengthening national security, however, in order to effectively protect the national security of Ukraine from Russian informational influence, further improvement of the mechanisms of control and implementation of laws is necessary.

**Keywords:** national security, information warfare, state policy, music quotas, register of literary productions, musical product, literary production

**Постановка проблеми.** Національна безпека включає в себе не лише збройне протистояння наявній загрозі, але й боротьбу з інформаційними впливами держави-агресора, що в своїй сукупності в умовах сучасності набуває форми гібридної війни. В такому випадку, політика щодо національної безпеки включає і сферу культури, зокрема такі індустрії, як музична та літературна. Загроза національній безпеці полягає не тільки в тому, що слухаючи російську музику, читаючи літературу російською мовою, особа толерує агресору. Відбувається також фінансова підтримка агресора, адже навіть відтворюючи музику через іноземні стрімінг-платформи або купуючи книги закордоном, податок сплачується в бюджет рф, з якого потім частина коштів спрямовується на армію, тим самим відбувається підтримка війни.

Варто наголосити, що російський продукт в культурному просторі впливає і на свідомість населення, особливо молоді. Прочитані постулати про «велич росії» чи прослуховування строк, у яких йде мова про «братні народи» чи щось подібне, формує у споживача схожі думки, що разом з іншою дезінформацією, яка просувається для прикладу через телеграм-канали, призводить до нерозуміння антиурядових виступів з боку більшості, вимог до мирних переговорів, закінчення війни тощо. Тому з боку держави мусять вживатися заходи, які б обмежували розповсюдження, а як результат і споживання відповідної «культурної» продукції держави-агресора.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Окреслена у меті проблема є малодослідженою в реаліях сьогодення. Дослідники питань національної безпеки більше акцентують на політиці у військовій сфері або захисті об'єктів критичної інфраструктури, тоді як сфера музики чи літератури не вважається ними як така, що несе суттєву загрозу. Хоча в реаліях гібридних війн ми не погоджуємося з таким твердженням. Деякі аспекти розповсюдження літератури держави-агресора як ризику національній безпеці розкрито у роботах О. Власюка [3] та Г. Горбенко [2]. Про небезпеку розповсюдження музичної продукції виконавців держави-агресора пише О. Кузьменко [9]. Вплив мовного питання на національну безпеку окреслено в роботі М. Мозер [11].

**Мета статті** – проаналізувати заходи щодо протидії розповсюдження музичної та літературної продукції держави-агресора, які були здійснені з боку уряду від початку війни у 2014 р. і до сьогодні.

**Виклад основного матеріалу.** Сфера музичної індустрії залишається не визначеною на законодавчому рівні, у результаті чого вона тривалий час не розглядалася з точки зору національної безпеки. За перші два десятиліття незалежності, в Україні склалася традиція, коли місцевий музичний ринок вважався периферійним, а основні досягнення можна було здобути лише в Москві. Практична відсутність національних музичних премій, ротацій на телебаченні та державної підтримки лише підсилювали те, що більшість артистів випускали продукцію російською мовою, з метою подальшого просування в інших пострадянських державах. Крім того, місцевими медіа масово популяризувалися російські виконавці.

Спроби деяких представників національної музичної індустрії збільшити попит на україномовний контент (зокрема такі як «Територія А» або зростання частки українських пісень в ротації музичний каналів та радіо у 2004–2007 рр., після перемоги України на Євробаченні) були не тривалими, не набували масовості та призвели до того, що аж до 2022 р. україномовна музика залишалася андеграундом.

Початок війни з росією у 2014 р. підняв питання щодо розповсюдження російської продукції у медіа просторі як таку, що становить загрозу національній безпеці України, адже наратив, який несли деякі російські пісні та виконавці пропагував ідею зверхності росії над Україною, підтримку анексії Криму та частини Донбасу. Як результат, деяким російським виконавцям було заборонено відвідувати Україну, суттєво скоротилася частка співаків-росіян на радіо та телебаченні. Проте, популярні російські співаки продовжували давати концерти в Україні, збираючи в рази більшу аудиторію.

Певним зрушенням у боротьбі з контентом країни-агресора стало прийняття закону «Про внесення змін до Закону України «Про телебачення і радіомовлення»» [18], яким було уведено для радіо та телебачення квоти на україномовний контент. Наразі закон втратив чинність, адже в умовах повномасштабної війни не може йти мова про жодні квоти. Продукція країни-агресора та створена мовою країни-агресора є забороненою в публічному просторі, адже лише сприяє просуванню наративу «ми – єдиний народ» та фінансовій підтримці ворога за рахунок сплати податків. Проте, цей закон став яскравим прецедентом протидії ворогу та посилення національної безпеки України в протистоянні з гібридною війною, яку вела на той час росія.

Варто вказати, що хоча квоти в теорії передбачають певні обмеження, фактично законом було вказано на мінімальній частці україномовного контенту в ротації за добу. Для прикладу, до прийняття закону, за даними незалежного дослідження, частка пісень українською мовою у прайм-таймі провідних українських радіостанцій становила мізерні 5%. Понад 40% займала російська пісня, решту – пісні англійською та іншими мовами світу [6].

Основні зміни, внесені в законодавство, передбачили наступні нововведення:

- у проміжках з 7 по 14 годину та з 15 до 24 години частка пісень українською мовою в ефірі радіостанцій має становити 35%. Ця квота запроваджувалася поступово протягом трьох років: у перший рік після набуття чинності закону цей обсяг становив 25%, у другий рік – 30%, у третій рік – 35%;
- для радіостанцій, де згідно з ліцензіями 60% продукту звучить мовами ЄС, встановлено квоту на пісні українською мовою у розмірі 25%. Це положення спрямоване на вузькоформатні радіостанції, які мають труднощі з підбором відповідних творів українською мовою;
- 60-відсотковий добовий обсяг було встановлено на ведення передач державною мовою, включаючи новино-аналітичні блоки та розважальні передачі. Ця квота також вводилася поступово: у перший рік такий обсяг мав становити 50%, у другий – 55%, у третій – 60% [26; 13].

Не можемо сказати, що закон був досконалим, адже залишав представникам медіа простір до маневру. По-перше, він визначав українською будь-яку пісню, в якій хоча б 50 % тексту виконано державною мовою. По-друге, квоти стосувалися лише пісень, якими визнано було будь-який музичний твір, який містить хоча б одне слово. В такому випадку радіо та телебачення мали б свободу визначати загальну кількість пісень в ефірі, та тривалість ефірного часу виділеного на інструментальні музичні твори, новини та інші програми розмовного жанру [25; 7]. Для прикладу, на 30 пісень (що приблизно складає 100 хвилин), які звучали на радіо, лише 10 з них мали б бути державною мовою.

Використовуючи методи гібридної війни, російська сторона намагалася повністю дискредитувати закон. Так, його противники виходили з того, що «якісної української музики нема, радіостанції будуть змушені крутити ті самі пісні і взагалі збанкрутують і позакриваються» [7].

Водночас, закон хоча і був спрямований на зміцнення національної безпеки і протистояння з росією, проте не вплинув суттєво на контент, який транслювався, адже український контент вміщувався переважно у непопулярні години.

Реалізація та дотримання закону було покладено на Національну раду з питань телебачення і радіомовлення, яка мусила здійснювати моніторинг щодо дотримання всіх квот.

24 лютого 2022 р. призвело до кардинальних змін та змусило переглянути політику щодо російської музики в державі. Хоча вищевказаний закон діяв до 31 березня 2023 р., проте вже в перші дні війни український публічний простір був повністю закритий для російськомовної музичної продукції (у тому числі й виготовленої в Україні). Проте наголосимо, це стосується лише українських теле та радіокампаній, українських підприємств тощо. Вплинути на світових гравців, таких як Apple Music, Spotify, YouTube доволі проблематично та через них у приватному порядку в Україні продовжують слухати російськомовну музику, а деякі співаки випускати пісні мовою агресора. Зокрема, відповідно до статистики прослуховування на офіційних платформах російської музики в Україні принесли понад 80 млн доларів у 2023 р. та приблизно стільки ж у 2024 р. [8; 4]. Це свідчить, що незважаючи на перебування у стані війни проти країни, яка щодня вбиває українців, руйнує інфраструктуру, в Україні все одно продовжують підтримувати російський контент, спонсоруючи війну (адже близько 5 млн доларів з цих коштів потрапляють до російського бюджету, а це від 5 до 10 тисяч дронів), надаючи державі-агресору змогу провадити наратив про «єдиний народ», «звільнення» тощо.

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки національного музичного продукту та обмеження публічного використання музичного продукту держави-агресора» від 19 червня 2022 р. проголошує заборону «на території України публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення (доведення до загального відома, в тому числі через будь-які засоби зв'язку таким чином, що будь-яка особа може отримати до них доступ з будь-якого місця і в будь-який час за її власним вибором) фонограм, відеограм та музичних кліпів, які: містять зафіксоване виконання музичного недраматичного твору з текстом, здійснене співаком (співачкою), який є або був у будь-який період після 1991 р. громадянином держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором» [17]. Ці зміни є суттєвим кроком у протистоянні російськомовному продукту, адже зважаючи на те, що одиниці російських співаків публічно підтримали Україну, дія закону розповсюджується на всі продукти держави-агресора та його явних союзників.

В Пояснювальній записці до законопроєкту мовиться: «Музичний продукт держави-агресора може впливати на сепаратистські настрої населення створюючи ілюзію привабливості російської ідентичності, наявності спільних інтересів, відмінних від інтересів решти населення України, породжуючи ціннісно-ідентичні суперечності. Такі продукти часто по своїй суті були інформаційними спецопераціями, спрямованими на послаблення нашої держави» [14].

Додатково, законом заборонена будь-яка гастрольна діяльність територією України тих виконавців, «які є громадянами держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором,

крім учасників, які включені до Переліку музичних виконавців (співаків) держави-агресора, які засуджують агресію проти України» [17].

У контексті національної безпеки закон має певні недоліки, що створюють можливості для уникнення його положень. До таких лазівок відносяться:

- дозволи на трансляцію російськомовної музики в межах іноземних фільмів;
- трансляція іноземних програм, виготовлених до 20 лютого 2014 р.;
- виконання творів тими виконавцями, які на момент агресії були громадянами України та зареєстрували свої твори в межах рідної держави;
- дозволи на трансляцію фонограм, відеограм та музичних кліпів, що містять виконання артистів, включених до Переліку музичних виконавців держави-агресора, які засуджують агресію проти України [1].

Слід вказати, що законодавчо заборона виконання пісень російською мовою у публічному просторі стосується саме творів російських виконавців. Тому деякі артисти, як маловідомі, так і національного рівня, продовжують часом на концертах виконувати свої треки мовою держави-агресора, адже юридично це не заборонено. Незважаючи на розголос цих випадків у ЗМІ, держава не здійснює ніяких суттєвих кроків, хоча ці випадки демонструють негласну підтримку ідей агресора і нівелюють тезу «мова має значення» у свідомості багатьох. Яскравим прикладом є виступ Верки Сердючки в Ососог улітку 2025 р., де були виконані старі хіти виконавця російською мовою. Уряд визнав артиста таким, що не порушив законодавство. Єдиним покаранням стало накладання місцевою адміністрацією адміністративного стягнення у розмірі 425 грн на директора Ososog Residence за порушення мовного законодавства під час концерту. Врахуємо, що мінімальна вартість квитка становила 800 грн, можемо констатувати неефективність управління музичною індустрією як засобу національної безпеки.

На даному етапі ми спостерігаємо, що війна на культурному фронті поки що програється і в цьому питанні, хоча юридично в Україні зроблено здебільшого все правильно, але механізми контролю не розроблені. Питання мови в музиці не вважається пріоритетом у забезпеченні національної безпеки, хоча якщо брати статистику, то кожен українець в середньому витрачає 105 хвилин на добу на прослуховування музики, яка хоч і є часто фоном, проте все одно засідає в голову, меседжі які несуть творці треків стають меседжами слухачів [12].

Не меншу небезпеку національній безпеці України несе літературна продукція мовою агресора, особливо та, яка видана в росії чи на замовлення російської сторони. Небезпеку може нести і перекладна література, адже перекладач може свідомо замінити негативного героя росіянина на українця (часто вживаючи вираз «хохли») або ж просто спотворити думку, виставивши російську державу правою або ж Україну як ворога. Така діяльність починалася ще з розпаду СРСР, але з 2014 р. посилювалася в рази.

Також слід наголосити, що до подій 2014 р. продукція російських видавців складала за різними даними 60-70 % від усієї книжкової продукції в Україні. Місцеві видавництва видавали небагато, коштували такі книги набагато дорожче. До того ж, часто видавалися книжки також російською мовою. Українською ж публікувалися здебільшого підручники для школи, певні довідники тощо.

Після 2014 р. відбулося усвідомлення тієї небезпеки, яку несе нашій державі російська книга та прийнято низку заходів задля убезпечення громадян від її впливу. Так, у 2015 р. ВРУ було заборонено ввозити і розповсюджувати Україною 38 книг задля «захисту українських громадян від використання методів інформаційної війни та дезінформації проти поширення ідеології ненависті, фашизму, ксенофобії та сепаратизму» [10, с. 97]. Це були переважно книжки відомих російських націоналістів, які возвеличували росію над іншими слов'янськими народами.

30 грудня 2016 р. указом Президента України вступив в силу закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо обмеження доступу на український ринок іноземної друкованої продукції антиукраїнського змісту», який наразі не чинний та замінений іншим законом, про що піде мова нижче. Відповідно до нормативно-правового акту «видавнича продукція, що має походження

або виготовлена та/або ввозиться з території держави-агресора, тимчасово окупованої території України, може бути ввезена на митну територію України та розповсюджена на її території, за умов наявності відповідного дозволу, крім видавничої продукції, що ввозиться громадянами в ручній поклажі або супроводженому багажі загальною кількістю не більше 10 примірників» [16]. Як було вказано на читаннях закону у парламенті, він планувався як тимчасовий захід, до нормалізації стосунків з росією.

В контексті національної безпеки ці дії уряду з одного боку спрямовані на зменшення розповсюдження російської дезінформації в межах нашої держави, а з іншого – зменшення фінансової підтримки російського бізнесу, адже згідно статистики у 2013 р. в Україну було завезено російської книжкової продукції на 23 млн доларів. Ця ж сама статистика за 2016 р. складає трохи більше 2 млн доларів. Правда зріс «чорний книжковий ринок», коли неофіційно завозилися книги посылками до 50 кг, які потім перепродавалися через платформи OLX, Prom та ін.

Напередодні повномасштабного вторгнення відбулося послаблення діючих обмежень. Було створено реєстр допустимих для ввезення в Україну книг російських видавництв, потрапити в який було можливо після заповнення документів, подання перекладу книги українською мовою та відсутністю в її змісті антиукраїнських висловів чи таких, які звеличують росію. Незважаючи на таку процедуру, в Україну повернулася продукція деяких російських видавництв, адже пропонували вони більший асортимент та були дешевшими за книги видані в нашій державі, навіть з урахуванням усіх податків та утримань.

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення обмежень на ввезення та розповсюдження видавничої продукції, що стосується держави-агресора, Республіки Білорусь, тимчасово окупованої території України» від 19 червня 2022 р. вказано на заборонні ввезення та розповсюдження на митній території України видавничої продукції, виготовленої у росії, білорусі, а також тимчасово окупованих територіях. Проте, як і у випадку зі сферою музики, наявні виключення, зокрема:

- 1) ввіз поліграфічної продукції здійснюється в ручній поклажі або супроводжуваному багажі;
- 2) загальна кількість видавничої продукції не перевищує 10 одиниць;
- 3) дозволена видавнича продукція, яку не включено на момент завезення в Україну до Реєстру видавничої продукції антиукраїнського змісту.

Реалізація закону покладається на Центральний орган виконавчої влади, що бере участь у забезпеченні формування та реалізує державну політику у видавничій сфері [15]. Ми не будемо зациклюватися на правах та обов'язках відповідного ЦОБВ, повернувшись до цієї теми в одному з наступних досліджень.

Незважаючи на наявний закон, станом на червень 2024 р. досі не було створено механізмів його реалізації. Звісно, можемо виходити з того, що з початком повномасштабного вторгнення були анульовані наявні ліцензії на імпорт книжкової продукції держави-агресора, а нові не видаються. Окрім того, продаж російських книг в просторах інтернету скоротився у 20 разів у порівнянні з показником до 24 лютого 2022 р. Проте, дія закону дозволила скоротити чорний ринок, який продовжує функціонувати (лише змінилися маршрути поставки продукції).

За інформацією, наведеною на сайті Державної регуляторної служби України, для повноцінної реалізації закону № 2309-IX, необхідно схвалити наступні проекти постанов:

- «Деякі питання видачі (відмови у видачі, припинення дії) дозволу на ввезення та розповсюдження видавничої продукції, випущеної у світ державною мовою держави-агресора»;
- «Про затвердження Порядку вилучення з обігу видавничої продукції, що має походження або виготовлена та/або випущена у світ, та/або ввезена з території держави-агресора, Республіки Білорусь, тимчасово окупованої території України, та/або внесена до Реєстру видавничої продукції антиукраїнського змісту, а також видавничої продукції, що випущена у світ державною мовою держави-агресора, яка розповсюджується без відповідного дозволу, та накладення адміністративно-господарських штрафів».

Погодження вищезначених проєктів відповідними органами, проведення процедур, передбачених законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», та отримання, за результатами правової експертизи, висновків Міністерства юстиції України, дозволить передати їх на розгляд Кабміну [5].

Окрім того необхідно доопрацювати наступні накази, з урахуванням зауважень МКСК та Мінцифри:

- «Про затвердження Положення про Реєстр видавничої продукції, випущеної у світ державною мовою держави-агресора, що дозволена до ввезення та розповсюдження на території України» [22];
- «Про затвердження Положення про Реєстр видавничої продукції антиукраїнського змісту» [24].

Наразі ж, з метою реалізації закону про заборону російських книжок Державним комітетом телебачення і радіомовлення вже видані наступні накази:

- «Про затвердження Критеріїв оцінювання видавничої продукції, що дозволена до ввезення та розповсюдження на території України» від 04.09.2023 р. № 51, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 20 вересня 2023 р. за № 1660/40716 [20];
- «Про затвердження Положення про експертну раду Державного комітету телебачення і радіомовлення України» від 05.09.2023 р. № 52, який зареєстровано в Міністерстві юстиції України 14 вересня 2023 р. за № 1621/40677 [21];
- «Про затвердження Рекомендацій з підготовки рецензії щодо оцінки та характеристики змісту видання, випущеного у світ державною мовою держави-агресора» від 20.11.2023 р. № 70 [23].

Законом № 2309-IX внесені зміни і до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», а саме статті 26. Так, з метою забезпечення національної безпеки пункт 1 статті 26 вказує: «книжкові видання в Україні видаються та розповсюджуються державною мовою та/або мовами корінних народів України, офіційними мовами Європейського Союзу» [19]. Ліквідація з ринку російськомовної продукції власне дає не тільки змогу зменшити ризики маніпулювання свідомістю українців через літературу, але й створює можливість для розвитку українського книжкового ринку.

Серед причин, коли літературна продукція може видаватися іншими мовами, ніж ті, які зазначені в пункті 1, цікавим для нас є частина 2 пункту 2 статті 26, де проголошено «книжкове видання видано на замовлення органів державної влади України в інтересах національної безпеки, відсічі російської агресії проти України і не підлягає продажу чи поширенню в інший спосіб через мережу книгорозповсюдження в Україні» [19]. Тобто, законодавчо передбачено, що література створюється у тому числі для протидії агресору. І ця продукція у деяких випадках може публікуватися навіть російською мовою, задля того, щоб донести український наратив до тих категорій, які погано розуміють державну мову та можуть піддатися російській пропаганді.

**Висновки.** Оскільки заборонити повністю російську мову в Україні неможливо, адже це буде порушенням конституційних прав громадян України, в умовах війни її варто залишити лише у приватному просторі. Розповсюдження й споживання продукції мовою держави-агресора на наш погляд є недопустимою, адже дозволяє росії в своїх ЗМІ створювати фейкові новини, які підтверджуватимуть проголошені ними причини війни. У публічному просторі не має звучати мови агресора і це стосується не лише музики, кінематографу чи літератури, але й взагалі спілкування у державних установах мовою агресора (а прикладів, коли керівники держустанов спілкуються на неофіційних заходах російською мовою досить багато). Говорячи ж про політику держави щодо культурної сфери у забезпеченні національної безпеки, то уряд прийняв низку нормативно-правових актів, які є більш рішучими в порівнянні з політикою до лютого 2022 р., проте вжиті заходи не є досконалыми. Варто продовжувати діяти у цьому напрямку, впроваджуючи більші штрафи, караючи осіб, які повторно притягаються до відповідальності. У підсумку такий підхід може сприяти тому, що по завершенню війни не відбудеться відкату до масового споживання російського

культурного продукту, натомість національний продукт отримає більше можливостей для розповсюдження та споживання.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Верховна Рада заборонила російську музику в публічних місцях. Але будуть винятки. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-61856658> (дата звернення: 17.07.2025).
2. Видавнича діяльність в умовах розвитку новітніх технологій: вивчення запитів фахівців: монографія / за заг. ред. Г.В. Горбенко. Київ, 2019. 272 с.
3. Власюк О.С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики: Вибр. наук. праці. Київ: НІСД, 2016. 528 с.
4. Гаюк Ю. Українці «оплатили» 10 000 дронів для армії РФ, споживаючи російський контент: інфографіка. URL: [https://www.rbc.ua/rus/stylar/ukrayintsi-oplatili-10-000-droniv-armiyi-1706005219.html#goog\\_rewarded](https://www.rbc.ua/rus/stylar/ukrayintsi-oplatili-10-000-droniv-armiyi-1706005219.html#goog_rewarded) (дата звернення: 28.05.2025).
5. Головань Д. Закон про заборону російських книжок досі не працює. Які постанови й накази потрібно ухвалити? URL: <https://chytomo.com/zakon-pro-zaboronu-rosijskykh-knyzhok-dosi-ne-pratsiuie-iaki-postanovy-j-nakazy-potribno-ukhvalyty/> (дата звернення: 11.08.2025).
6. За квоти для української мови на радіо та телебаченні. URL: <https://rada4you.org/policies/56> (дата звернення: 19.07.2025).
7. Квоти на українські пісні: у чому суть законопроекту і як проти нього воюють. URL: [https://texty.org.ua/articles/67954/Kvoty\\_na\\_ukrajinski\\_pisni\\_u\\_chomu\\_sut-67954/](https://texty.org.ua/articles/67954/Kvoty_na_ukrajinski_pisni_u_chomu_sut-67954/) (дата звернення: 17.07.2025).
8. Коваленко Д. 81 мільйон доларів за музику та відео – як українці фінансують російських артистів і війну. URL: <https://dostyp.com.ua/novini/81-miljon-dolariv-za-muziku-ta-video-yak-ukrayinci-finansuyut-rosijskih-artistiv-i-vijnju/> (дата звернення: 28.05.2025).
9. Кузьменко О. Сучасні мас-медіа: до питання про музику. Матеріали II Інтернет-конференції «Інформаційне суспільство і нові виміри культури». URL: <http://kulturolog.org.ua/index.php/Mater%D1%96ali-%D1%96internetkonferenc%D1%96%D1%97-2011/2011-03-13-17-18-20.html> (дата звернення: 18.07.2025).
10. Кузьо Т. Війна Путіна проти України. Революція, націоналізм і криміналітет / Пер. з англ. А. Павлишина. Київ: Дух і Літера, 2018. 560 с.
11. Мозер М.Є. Мовне питання як чинник впливу на національну безпеку. *Стратегічна панорама*. 2020. № 1-2. С. 29–41.
12. Музичні вподобання українців у 2023. Дослідження. URL: <https://slukh.media/news/pomitni-dive-and-discovery-research/> (дата звернення: 17.07.2025).
13. Набув чинності закон про квоти на українські пісні та мову на радіо. URL: <https://detector.media/infospace/article/120405/2016-11-08-nabuv-chynnosti-zakon-pro-kvoty-na-ukrainski-pisni-ta-movu-na-radio/> (дата звернення: 17.07.2025).
14. Опубліковано закон про заборону публічної трансляції та виконання російських пісень. URL: <https://kievvlst.com.ua/news/opublikovano-zakon-pro-zaboronu-publichnoi-translyatsii-ta-vikonannya-rosijskih-pisen> (дата звернення: 17.07.2025).
15. Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення обмежень на ввезення та розповсюдження видавничої продукції, що стосується держави-агресора, Республіки Білорусь, тимчасово окупованої території України: Закон України від 19.06.2022 р. № 2309-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2309-20#Text> (дата звернення: 18.07.2025).
16. Про внесення змін до деяких законів України щодо обмеження доступу на український ринок іноземної друкованої продукції антиукраїнського змісту: Закон України від 08.12.2016 р. № 1780-VIII: станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1780-19#Text> (дата звернення: 24.07.2025).
17. Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки національного музичного продукту та обмеження публічного використання музичного продукту держави-агресора : Закон України від 19.06.2022 р. №2310-IX: станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2310-20#Text> (дата звернення: 18.07.2025).
18. Про внесення змін до Закону України "Про телебачення і радіомовлення": Закон України від 01.11.2016 р. № 1715-VIII: станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1715-19#Text> (дата звернення: 24.07.2025).
19. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 р. № 2704-VIII: станом на 27 черв. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення: 24.07.2025).
20. Про затвердження Критеріїв оцінювання видавничої продукції, що дозволена до ввезення та розповсюдження на території України: Наказ Держ. ком. телебачення і радіомовлення України від 04.09.2023 р. № 51: станом на 21 листоп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1660-23#Text> (дата звернення: 24.07.2025).
21. Про затвердження Положення про експертну раду Державного комітету телебачення і радіомовлення України: Наказ Держ. ком. телебачення і радіомовлення України від 05.09.2023 р. № 52: станом на 15 листоп. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1621-23#Text> (дата звернення: 24.07.2025).



22. Про затвердження Положення про Реєстр видавничої продукції держави-агресора, дозволеної до ввезення та розповсюдження на території України: Наказ Держ. ком. телебачення і радіомовлення України від 27.04.2017 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0670-17#Text> (дата звернення: 02.08.2025).
23. Про затвердження Рекомендацій з підготовки рецензії щодо оцінки та характеристики змісту видання, випущеного у світ державною мовою держави-агресора: Наказ Держ. ком. телебачення і радіомовлення України від 20.11.2023 № 70. URL: <https://comin.gov.ua/news/proekt-nakazu-derzhkomtelradio-pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-z-pidhotovky-retsenzii-shchodo-otsinky-ta-kharakterystyky-zmistu-vydannia-vypushchenoho-u-svit-derzhavnoi-movoju-derzhavy-ahresora> (дата звернення: 24.07.2025).
24. Про Реєстр видавничої продукції антиукраїнського змісту. URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=8116> (дата звернення: 02.08.2025).
25. Радіогрупи підписали меморандум щодо виконання нових квот українських пісень. URL: <https://detector.media/rinok/article/119786/2016-10-18-radiogrupy-pidpysaly-memorandum-shchodo-vykonannya-novykh-kvot-ukrainskykh-pisen/> (дата звернення: 17.07.2025).
26. Фещук Уляна: Закон про квоти україномовних пісень на радіо є компромісним. URL: <https://webportal.nrada.gov.ua/ulyana-feshuk-zakon-pro-kvoty-ukrayinomovnyh-pisen-na-radio-ye-kompromisnym/> (дата звернення: 17.07.2025).

## REFERENCES

1. Verkhovna Rada zaboronyla rosiisku muzyku v publichnykh mistsiakh. Ale budut vyniatky [The Verkhovna Rada has banned Russian music in public places. But there will be exceptions]. (2022). *bbc.com*. Retrieved from <https://www.bbc.com/ukrainian/news-61856658> [in Ukrainian].
2. Horbenko, H.V. (ed.). (2019). *Vydavnycha diialnist v umovakh rozvytku novitnikh tekhnolohii: vyvchennia zapytiv fakhivtsiv: monohrafiia* [Publishing activities in the context of the development of new technologies: studying the requests of specialists: monograph]. Kyiv [in Ukrainian].
3. Vlasiuk, O.S. (2016). *Natsionalna bezpeka Ukrainy: evoliutsiia problem vnutrishnoi polityky: Vybr. nauk. pratsi* [National Security of Ukraine: Evolution of Domestic Policy Problems: Selected Scientific Works]. Kyiv: NISD [in Ukrainian].
4. Haiuk, Yu. (2024). Ukrainci «oplatyly» 10 000 droniv dlia armii RF, spozhyvaiuchy rosiiskyi kontent: infografika [Ukrainians «paid» for 10,000 drones for the Russian army by consuming Russian content: infographic]. *rbc.ua*. Retrieved from [https://www.rbc.ua/rus/stylar/ukrayintsi-oplatili-10-000-droniv-armiyi-1706005219.html#goog\\_rewarded](https://www.rbc.ua/rus/stylar/ukrayintsi-oplatili-10-000-droniv-armiyi-1706005219.html#goog_rewarded) [in Ukrainian].
5. Holovan, D. (2024). Zakon pro zaboronu rosiiskyykh knyzhok dosi ne pratsiuie. Yaki postanovy y nakazy potribno ukhvalyty? [The law on the ban of Russian books is still not working. What resolutions and orders need to be adopted?]. *chytomo.com*. Retrieved from <https://chytomo.com/zakon-pro-zaboronu-rosiiskyykh-knyzhok-dosi-ne-pratsiuie-iaki-postanovy-j-nakazy-potribno-ukhvalyty> [in Ukrainian].
6. Za kvoty dlia ukrainskoi movy na radio ta telebachenni [For quotas for the Ukrainian language on radio and television]. (n.d.). *rada4you.org*. Retrieved from <https://rada4you.org/policies/56> [in Ukrainian].
7. Kvoty na ukrainski pisni: u chomu sut zakonoprojektu i yak proty noho voiuut [Quotas for Ukrainian songs: what is the essence of the bill and how they are fighting against it]. (2016). *texty.org.ua*. Retrieved from [https://texty.org.ua/articles/67954/Kvoty\\_na\\_ukrainski\\_pisni\\_u\\_chomu\\_sut-67954/](https://texty.org.ua/articles/67954/Kvoty_na_ukrainski_pisni_u_chomu_sut-67954/) [in Ukrainian].
8. Kovalenko, D. (2025). 81 milion dolariv za muzyku ta video – yak ukrainski finansuiut rosiiskyykh artystiv i viinu [81 million dollars for music and video – how Ukrainians finance Russian artists and the war]. *dostyp.com.ua*. Retrieved from <https://dostyp.com.ua/novini/81-miljon-dolariv-za-muziku-ta-video-yak-ukrayinci-finansuyut-rosiiskih-artystiv-i-vijnu/> [in Ukrainian].
9. Kuzmenko, O. (n.d.). Suchasni mas-media: do pytannia pro muzyku. Materialy II Internet-konferentsii «Informatsiine suspilstvo i novi vymiry kultury» [Modern mass media: on the question of music. Materials of the II Internet conference «Information society and new dimensions of culture»]. *kulturolog.org.ua*. Retrieved from <http://kulturolog.org.ua/index.php/Mater%D1%96ali-%D1%96internetkonferenc%D1%96%D1%97-2011/2011-03-13-17-18-20.html> [in Ukrainian].
10. Kuzo, T. (2018). *Viina Putina proty Ukrainy. Revoliutsiia, natsionalizm i kriminalitet* [Putin's War Against Ukraine. Revolution, Nationalism and Criminality]. Kyiv: Dukh i Litera [in Ukrainian].
11. Mozer, M.Ye. (2020). Movne pytannia yak chynnyk vplyvu na natsionalnu bezpeku [The language issue as a factor influencing national security]. *Stratehichna panorama – Strategic overview*, 1-2, 29–41 [in Ukrainian].
12. Muzychni vpodobannia ukrainsiv u 2023. Doslidzhennia [Musical preferences of Ukrainians in 2023. Research]. (2023). *slukh.media*. Retrieved from <https://slukh.media/news/pomitni-dive-and-discovery-research/> [in Ukrainian].
13. Nabuv chynnosti zakon pro kvoty na ukrainski pisni ta movu na radio [The law on quotas for Ukrainian songs and language on the radio has come into force]. (2016). *detector.media*. Retrieved from <https://detector.media/infospace/article/120405/2016-11-08-nabuv-chynnosti-zakon-pro-kvoty-na-ukrainski-pisni-ta-movu-na-radio/> [in Ukrainian].
14. The law banning the public broadcasting and performance of Russian songs has been published [The law banning the public broadcasting and performance of Russian songs has been published]. (2025). *kievvlast.com.ua*. Retrieved from

- <https://kievvlav.com.ua/news/opublikovano-zakon-pro-zaboronu-publichnoi-translyatsii-ta-vikonannya-rosijskih-pisen> [in Ukrainian].
15. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo vstanovlennia obmezhen na vvezennia ta rozpovsiudzhennia vydavnychoi produktsii, shcho stosuietsia derzhavy-ahresora, Respubliky Bilorus, tymchasovo okupovanoi terytorii Ukrainy» vid 19.06.2022 r., № 2309-IX [Law of Ukraine «About Amendments to Certain Laws of Ukraine on Establishing Restrictions on the Import and Distribution of Publishing Products Regarding the Aggressor State, the Republic of Belarus, and the Temporarily Occupied Territory of Ukraine» from June 19, 2022, № 2309-IX]. (2022). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2309-20#Text> [in Ukrainian].
  16. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo obmezhenia dostupu na ukraïnskyi rynok inozemnoi drukovanoi produktsii antyukraïnskoho zmistu» vid 08.12.2016 r., № 1780-VIII [Law of Ukraine «About Amendments to Certain Laws of Ukraine on Restricting Access to the Ukrainian Market of Foreign Printed Products with Anti-Ukrainian Content» from March 31, 2023, № 1780-VIII]. (2023). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1780-19#Text> [in Ukrainian].
  17. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo pidtrymky natsionalnogo muzychnoho produktu ta obmezhenia publichnoho vykorystannia muzychnoho produktu derzhavy-ahresora» vid 19.06.2022 r., № 2310-IX [Law of Ukraine «About Amendments to Certain Laws of Ukraine Regarding Support for National Musical Product and Restrictions on Public Use of Musical Product of the Aggressor State» from June 19, 2022, № 2310-IX]. (2022). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2310-20#Text> [in Ukrainian].
  18. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro telebachennia i radiomovlennia» vid 01.11.2016 r., № 1715-VIII: stanom na 31 berez. 2023 r. [Law of Ukraine «About Amendments to the Law of Ukraine «On Television and Radio Broadcasting» from November 01, 2016, № 1715-VIII: as of March 31, 2023]. (2023). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1715-19#Text> [in Ukrainian].
  19. Zakon Ukrainy «Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukraïnskoi movy yak derzhavnoi» vid 25.04.2019 r., № 2704-VIII: stanom na 27 cherv. 2024 r. [Law of Ukraine «About ensuring the functioning of the Ukrainian language as the state language» from April 25, 2019, № 2704-VIII: as of June 27, 2024]. (2024). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> [in Ukrainian].
  20. Nakaz Derzhavnoho komitetu telebachennia i radiomovlennia Ukrainy «Pro zatverdzhennia Kryteriiv otsiniuvannia vydavnychoi produktsii, shcho dozvolena do vvezennia ta rozpovsiudzhennia na terytorii Ukrainy» vid 04.09.2023 r., № 51: stanom na 21 lystop. 2023 r. [Order of the State Committee for Television and Radio Broadcasting of Ukraine «About approval of the Criteria for evaluating publishing products permitted for import and distribution on the territory of Ukraine» from September 04, 2023, № 51: as of November 21, 2023]. (2023). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1660-23#Text> [in Ukrainian].
  21. Nakaz Derzhavnoho komitetu telebachennia i radiomovlennia Ukrainy «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro ekspertnu radu Derzhavnoho komitetu telebachennia i radiomovlennia Ukrainy» vid 05.09.2023 r., № 52: stanom na 15 lystop. 2023 r. [Order of the State Committee for Television and Radio Broadcasting of Ukraine «About approval of the Regulations on the Expert Council of the State Committee for Television and Radio Broadcasting of Ukraine» from September 05, 2023, № 52: as of November 15, 2023]. (2023). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1621-23#Text> [in Ukrainian].
  22. Nakaz Derzhavnoho komitetu telebachennia i radiomovlennia Ukrainy «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Reiestr vydavnychoi produktsii derzhavy-ahresora, dozvolenoï do vvezennia ta rozpovsiudzhennia na terytorii Ukrainy» vid 27.04.2017 r., № 73. [Order of the State Committee for Television and Radio Broadcasting of Ukraine «About approval of the Regulations on the Register of Publishing Products of the Aggressor State Allowed for Import and Distribution on the Territory of Ukraine» from April 27, 2017, № 73]. (2017). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0670-17#Text> [in Ukrainian].
  23. Nakaz Derzhavnoho komitetu telebachennia i radiomovlennia Ukrainy «Pro zatverdzhennia Rekomendatsii z pidhotovky retsenzii shchodo otsinky ta kharakterystyky zmistu vydannia, vypushchenoho u svit derzhavnoi movoiu derzhavy-ahresora» vid 20.11.2023 № 70. [Order of the State Committee for Television and Radio Broadcasting of Ukraine «About approval of the Recommendations for preparing a review on the assessment and characterization of the content of a publication published in the state language of the aggressor state» from November 20, 2023, № 70]. (2023). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://comin.gov.ua/news/proekt-nakazu-derzhkomtelradio-pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-z-pidhotovky-retsenzii-shchodo-otsinky-ta-kharakterystyky-zmistu-vidannia-vypushchenoho-u-svit-derzhavnoi-movoiu-derzhavy-ahresora> [in Ukrainian].
  24. Pro Reiestr vydavnychoi produktsii antyukraïnskoho zmistu [About the Register of Publishing Products with Anti-Ukrainian Content]. (2023). *oth.nlu.org.ua*. Retrieved from <https://oth.nlu.org.ua/?p=8116> [in Ukrainian].
  25. Radiohrupy pidpysaly memorandum shchodo vykonannia novykh kvot ukraïnskykh pisen [Radio groups signed a memorandum on the implementation of new quotas for Ukrainian songs]. (2016). *detector.media*. Retrieved from <https://detector.media/rinok/article/119786/2016-10-18-radiogrupy-pidpysaly-memorandum-shchodo-vykonannya-novykh-kvot-ukraïnskykh-pisen/> [in Ukrainian].
  26. Uliana Feshchuk: Zakon pro kvoty ukraïnomovnykh pisen na radio ye kompromisnym [Ulyana Feshchuk: The law on quotas for Ukrainian-language songs on the radio is a compromise]. (2016). *webportal.nrada.gov.ua*. Retrieved from

<https://webportal.nrada.gov.ua/ulyana-feshhuk-zakon-pro-kvoty-ukrayinomovnyh-pisen-na-radio-ye-kompromisnym/>  
[in Ukrainian].

*Подано до редакції 4.08.25 р.*

*Прийнято до друку 5.09.25 р.*